

ROMANAS

DŪRIS

RAMŪNAS BOGDANAS

baltos lankos

Ramūnas Bogdanas

Dūris

romanas

Ukrainos tridantis

TREČIA KNYGA

baltos lankos

Kai kloji grindis, svarbiausios lentos yra pirma ir paskutinė. Kaip ir kiekviename darbe, kuris turi pabaigą ir kurį reikia pradėti pačiam. Visai kaip su javais – turi pasėti ir nuimti derlių. O jei kas į jį kėsina – arba atiduoti, arba apgini...

Taip mąstydamas, Nikas siurbtelėjo gurkšnelį viskio ir atsilošė krėse. Atlikta. Buvo užsibrėžęs per žiemą pasikeisti grindis. Ką tik paklojo paskutinę lentą. Nesutrukdė jokie vėjai, jokie įkalbinėjimai vykti į Maidaną.

Beliko nulakuoti. Tą padarys penktadienį, prieš išvažiuodamas į Kijevą pas Rebeką. Penktadieniais Kanados ambasadoje darbas baigiasi anksti. Kai prasidėjo Maidanas, kai vyko susidūrimai Hruševskio gatvėje, visi dirbo viršvalandžius, bet pastaruoju metu nevyksta nieko ypatinga.

Žmonės greitai pripranta: Kijevo centre prisikėlė ir gyvuoja Zaporožės „Sečė“, niekam nepavaldi ir nepripažįstanti kitų autoritetų, tik save, o šiandien, kai jai beveik trys mėnesiai, tai atrodo tiesiog niekuo nebestebinanti kasdienybė. Nikas irgi turi naują įprotį: savaitgaliais mina 300 kilometrų į Kijevą pas Rebeką iš Kanados ambasados. Vynų degustacija galop virto savaitgaliniais pasimatymais.

Kuo tai baigsis, Nikas stengėsi negalvoti, nes, žvilgtelėjęs į ateitį, sukildavo nežinios verpetai. Rebekos kadencija baigiasi, ją atšauks į Otavą. Ar jiedu liks Ukrainoje? Ar abu

išvažiuos? O gal jis liks, o ji išskris? Savaitgaliais į Kanadą nepriskraidysi...

Neverta spėlioti dėl savo ateities, jei niekas negali pasakyti, kas dėsiai valstybėje artimiausiu metu. Maidanas užsitęsė, išplito po Ukrainą, virto apkasų karu. Stovi dabar Kijeve vieni prieš kitus kaip vokiečiai prieš prancūzus per Pirmąjį pasaulinį karą. Kas laimės pagrindinį mūsų sostinėje, tų bus viršus, – abi pusės galvoja vienodai, ir nė viena nesiruošia nusileisti.

Todėl Vinicoje tik vietinio „Berkuto“ likučiai, o leitenantas Sergejus kaip išvažiavo į trumpą komandiruotę sostinėn, taip antras mėnuo negrižta. Telefonu darosi vis nekalbesnis, Nikui lankantis Kijeve niekada neturi laiko susitikti. Nieko iš jo neišpeši, kas ten vyksta ir kas bus. Tik aišku, kad mazgas vis pinasi ir auga, o anksčiau ar vėliau kaip nors turės išsirišti. Iš karinės patirties Nikas žinojo, kad operacijose labiausiai išsekina neapibrėžtas laukimas.

Maidanas tęsiasi jau trečias mėnuo, ir su kiekviena savaite, su kiekvienu lydinčiu įvykiu darėsi vis sunkiau spėlioti, kaip jis baigsis. Sunku ne todėl, kad neįmanoma nuspėti. Pasirinkimas liko toks pats, kaip gruodžio pradžioje – arba prezidento, arba maidaniečių viršus. Sunku darėsi todėl, kad lengvų, paprastų išeičių nebeliko. Tik didžiausi abiejų pusių naivuoliai ar atviri veidmainiai galėjo garsiai tebekartoti, kad dar truputis, ir priešininkai nusileis.

Daugeliui buvo aišku: šito mazgo paprastai nebeatřiši. Per daug aukų, kančios, susidūrimų ir vilčių sudėta, per ilgai jis buvo raizgomas. Mirtys Maidane sulaistė tą mazgą krauju, it krešulį suklijavo į kamuolį, kurio išvynioti nebeįmanoma – tik perkirsti. Niekas nebekalbėjo apie pabaigą ne todėl, kad jos nesuvokė, o dėl to, kad ji atrodė per baisi. Žodžiai jai suteiktų

pavidalą, prikeltų ją gyventi, todėl ji liko neįvardyta kaip užuolaidos slepiama pabaisa, į kurią baisu pažvelgti.

Tik labiausiai apsvaigę nuo laisvės dvasios ir labiausiai įtikėję amžinąja valdžios galybe abipus barikadų plyšavo apie ryžto stoką, nekantravo pulti stačia galva – ir, aišku, laimėti mūšį. Karštos galvos negebėjo išvelgti, kaip laukas atrodys po mūšio, negebėjo išgirsti, kaip per Ukrainą nuvilnys jo aidai.

Kuo aukščiau kilo ledinės Maidano barikados, tuo daugiau prezidento stovykloje radosi kurstančių negailestingą šturmą. Kuo ilgiau gyvavo Maidanas, tuo aiškiau jautėsi žmonių sambūryje nusilipdžiusi bendra dvasia. Iš suneštų aikštėn pavienių norų bei vilčių radosi junginys ir įgavo savo gyvenimą, savo logiką. Nesvarbu, ar jauti ją, ar jos nepripažįsti, – privalai telktis apie ją, norėdamas išlikti Maidane kaip dalis protesto. Visai kaip bitės, kurios telkiasi aplink motinėlą, nors didžioji dalis per visą gyvenimą nesyk jos nepamato.

Užgimusi Maidano dvasia nebeleido opozicijos politikams kalbėti Maidano vardu, tik suteikė galimybę įgarsinti reikalavimus. Nesuprasdami esantys tik balso stygos, jie bandė imtis vairo, jau esančio nematomo vairininko rankose, ir iškart atsidūrė už avilio ribų. Ten toliau dėlėjo savo žaidimą. Keisčiausia, kad jais tikėjo kaip atstovaujančiais mairaniečiams.

Valdžia neabejojo: ten, kur yra minia, turi būti vienas vadas. Doneckiečiai, ir ne tik jie, buvo pripratę prie tokios tvarkos. „Kadangi Maidanas yra betvarkė, jam atstovauja trejybė“, – nesistebėjo prezidento klanas. Derybos vyko valdžios smėlio dėžėje, įsivaizduojant, kad ji apima žmonių aikštę.

Dėl tokio įsivaizdavimo Maidanas nepriartėjo arčiau politikos. Jam buvo aišku – „Bandu het’! Gaują lauk!“ Ir tuoj pat. Žadų keliu Jusupovo nepaleis: jo žadutė – ne dadutė.

Pirmo aiškaus kvietimo į Maidaną Nikas sulaukė po varpų nakties, nugaudusios per visą Ukrainą. Nerimastingi dūžiai suvirpino ir Nikui širdį, bet šaukiamas jis susivaldė nelėkti, primindamas sau nesąs tiek vietinis, kad stovėtų barikadoje.

Paskambinęs iš Kijevo Fedyras, banditų nužudyto eilinio Riabčenkos brolis, bandė įkalbėti, nes Niko patirtis būtų reikalinga – juk vyksta mūsų už rytojaus Ukrainą, už europietišką Ukrainą! Prašymas paveikė priešingai, nei tikėjosi Fedyras. Atsakydamas Nikas aiškiai išdėstė sau ir pašnekovui, kad niekur nevažiuos. Kas buvo sprendimo nuojauta, pasirinkimas be aiškių apybraižų, dar galintis kisti, kaip keičiasi debesų formos, per pokalbį virto žodžiais, ir šie nubrėžė ribą tarp Maidano ir Niko. Bebaigdamas pokalbį buvo supratęs savo santykį su kunkuliuojančiais įvykiais šalyje: Maidaną palaiko, bet nesijaučia turįs teisę lyg šeimininkas kištis į šalies gyvenimą. Taip ir pasakė į ragelį:

– Ne mano karas!

Kitą dieną tyliai ir raminausiai snigo. Be vėjo nuogos medžių šakos aplipo snaigėmis ir tykiai palinko slegiamos balto dangalo. Kiemas pro langą švytėjo nepramintas. Visureigis po sniego kupeta atrodė lyg būdoje taikiai snaudžiantis didžiulis šuo. Nors dangaus vatos tumulai buvo nusileidę beveik iki žemės, pro juos prasikošusi šviesa, nuo kiemo įkvėpusi sniego baltumo, užliejo kambarį žiemišku spindesiu – ypatingu spindesiu, nes nesimatė jokio sklaidos šaltinio, o minkštas namuose pasklidęs skaidrumas nekūrė šviesos ir tamsos kontrastų, tik vienodai prisiliedamas viską paryškino.

Atslūgo nerimas, vakarykščio skambučio vėl sukeltas Nikui iš širdies dugno. Kompiuteryje pasigūglino prekyautojus grindlentėmis, susirado namo planą svetainės kvadratūrai

pasitikslinti. Dar kartą peržvelgė interneto naujienas: Kijeve milicija liovėsi puolusi, Maidanas atsilaikė, pastiprinimas plūdo į aikštę. Pasirinko lėtą muziką ir paleido, kad širdis neskubėdama plaktų jos ritmu. Išsivirs kavos ir paskambinės. Štai tada ir nusprendė imtis grindų – jau kelintas mėnuo, kai didieji darbai baigti, tačiau net lentų dar neužsisakė. Vis rytoj ir rytoj...

Per kavos aparato užesį neišgirdo privažiuojant automobilį, sustojant ant kelio prie įsukimo kieman. Po kelių minučių pasigirdęs beldimas krumpliais į duris užklupo netikėtai, kaip perkūnas žiemą. Sklidiną puodelį laikanti ranka virptelėjo ir kava nuplikė lūpas.

Duris Nikas atidarė nesvetingai. kažkas iš išorės nė nepajėgęs sudrumstė dienos ramybę, nuskaidrintą sniego atspindžių troboje, o dar karštimas ant lūpų... Tarsi telefonų nebūtų, mintyse papriekaištavo Nikas nematomam lankytojui lauke.

Anapus slenksčio stovėjo rytinis skambintojas Fedyras. Atpūtė pro ausis praleidęs Niko žodžius.

– Kas per išžulumas! – pasipiktino šeimnininkas. – Neaiškiai pasakiau ryte?

Nepivalu įsileisti per slenksčių neprašytus svečius. Tegul ten lieka ir į akis išgirsta, kad žuvusio nuo banditų brolio atminimas nesuteikia teisės reikalauti, ko tik užsimano. Vaikis įsivaizdavo, kad žodžiai telefonu yra nieko verti.

– Ilgą kelią sukorei, bernioke, pasitikrint, ar tvirtas mano žodis, – piktai pasakė Nikas. – Kartoju: „ne“ reiškia „ne“. Pasitikrinai – gali drožt atgal.

Ne žodžiai, o ledinis tonas patvirtino Fedyrui, kad jokių kalbų nebus, teks vienam pėdinti pas draugą, automobilyje laukiantį kanadiečio, specialiųjų pajėgų veterano. Iki automobilio tik penkiasdešimt žingsnių. Teks pakeliui sugalvoti, kaip

pasiteisinti draugui. Juk sutiko pavėžėti iš Vinicos ir atgal tik tam, kad gautų progą pakalbinti garsųjį kanadietį iš Kulyhos.

Už Fedyro nugaros driekėsi lygus sniegas ir vieno žmogaus pėdos. Prieš kelis mėnesius, rudenį, sumuštas Nikas šitame kieme gulėjo šalia nebegyvo Volodios. Ir jį banditai būtų pribaię, jei ne ūmus „Berkuto“ puolimas. Dabar žemė aplinkui balta, tyra, nepripėduota. Bet nėra tokio sniego, kuris be pėdsakų palaidotų žmogaus atmintį.

Krenkstelėjęs iš susijaudinimo Nikas patarė uodegą pabrukusiam, išbartam Volodios broliui pasikviesti kombainininką Tarasą. Turįs nuojautą, kad tetrūksta mažo postūmio iš šalies. Nebus tuščia kelionė iš Kijevo. Padiktavo Fedyruui telefono numerį ir paprašė pranešti, ar Tarasas lengvai davėsi įkalbamas.

Iki vakaro Nikui pavyko rasti tinkamų grindlenčių už priimtina kainą. Reikiamas kiekis yra sandėlyje, galįs imti kad ir rytoj.

Saulėi jau nusileidus paskambino Fedyras: jiedu jau autobuse į Kijevą. Perėmęs ragelį Tarasas padėkojo Nikui, kad jo nepamiršo. Pastovės Maidane ir už save, ir už jį. Grindis dėti – pribrendęs darbas, o pavasariui jo nenukelsi – tada lauks arimai.

Prie vakarienės stalo Nikas sėdo labai patenkintas besibaigiančia diena. Rudens nuotykių su banditais aidas, atneštas lankytojo, jam priminė tada pagrobtą Oksaną, jos tetą Mariną Mykolajevną iš Kulyhos parduotuvės... Atsidėkodama už dukterėčios išvadavimą teta padovanojo Nikui kelis stiklainius pačios virto vyšnių kompoto. Dabar Nikas vieną iš jų atsidarė desertui.

Kitas rytas nuotaikas apvertė aukštyn kojom. Fedyras paskambino iš ligoninės ir sunkiai artikuliuodamas sudaužytais

lūpomis papasakojo, kas nutiko naktį. Apie Brest Litovsko trasoje prie Kijevo sustabdytą reisinį autobusą, apie keleivius plėšusius tituškas ir pasirodžiusią Lityno gaują. Apie išlaipinimą, negailestingą mušimą miške ir netikėtą išgelbėjimą.

Ir jam, ir Nikui buvo aišku, kuo būtų pasibaigęs susitikimas su Lityno banditais, jei vietoj Taraso jiems į nagus būtų pakliuvęs Nikas. Ne kumščiais, ne spyriais – peiliu būtų keršijęs Aštrusis, ir vienu dūriu nebūtų pasitenkinęs, o pjaustęs su pasimėgavimu. Dabar Fedyras jautėsi tempęs į siaubingą pražūtį žmogų, kurį labai gerbė ir kuriuo norėjo sekti kaip pavyzdžiu. Nikui teko jį raminti ir pasižadėti aplankyti, kai tik gydytojai leis.

Jaunas Fedyro kūnas greitai atsigavo po sumušimų. Kijevo gydytojai jį išleido tiesiai namo, o Tarasą pervežė į Vinicos ligoninę. Kai Nikas aplankė Fedyrą namuose, įsitikino, kad ir jauna siela greitai atsitiesia po patirto smurto, kaip jauna žolė pakyla iš po pado, jei tik nelūžo pusiau. Jaunikaitis dėstė, kad būtina gebėti gintis, surengti maidaniečiams pratybas, tarsi jo veidas nebūtų atrodęs kaip pagulėjęs obuolys krituolis.

Blogiau jautėsi Tarasas. Jam stipriai maudė atspardytus inkstus, o dar šalia ašaras liejo žmona, sau priekaištaudama jį taip lengvai išleidusi ten, kur grėسė pražūtis. Teko guosti ją, apsimesti, kad nieko neskauda.

Dar gerai, kad ji nežinojo apie Niko vaidmenį kelionėje į Maidaną. Rodė jį savo vyrą, lankytojo akivaizdoje priekaištaudama jam dėl trumpo protelio. Tikėjosi, kad bardama svetimam girdint labiau paprotins ir sugėdins.

– Jauni tegul pešasi, o seniems nėr ko veltis. Juk nelenda žilstantys nei į šokius, nei į muštynes po šokių. Tegul ir maidanus palieka jauniems, garo pritvinkusiems, gyvenimiškos

išminties neturintiems. Šoka prieš visą „Berkutą“, prieš visą miliciją! Niekas neginčija, kad prezidentas netikęs, bet proto reikia turėti! Jusupovas pats nuvirs, ko čia skubinti!

Ir pavyzdžiu rodė kukliai tylintį lankytoją, nors iš tikrųjų anas buvo didysis kaltininkas. Ilgai neužsibuvęs, Nikas atsiveikino, esą norįs palikti juodu dviese. Palei šoną gulinčia ranka, kurios žmonai nuo kėdės nesimatė, Tarasas smiliumi nubrėžė kelis apskritimus. Kažkada, prieš mobiliųjų erą, tai reiškė „paskambink!“, ir Nikas tą ženklą atsiminė. Taraso veidas buvo per daug sutinęs, kad galėtų mirktelėti, bet žvilgsnis buvo iškalbingas: „Pakalbėsime jai negirdint.“ Nikas jam mirktelėjo: žmonos manymu, drąsindamas, bet Tarasas sumojo – patvirtindamas, kad gestą suprato.

Koridoriuje suvokė, kodėl palata pasirodė tokia matyta; juk joje gulėjo andai banditų sumuštas Algirdas.

„Kas čia darosi, kad su manimi susiję žmonės atsiduria Vinicos traumatologiniame? Neteisingai elgiuosi?“

Iš ligoninės nuvažiavo pirkti lentų ir visų kloti reikalingų priedų. Vairuodamas namo iš parduotuvės ir rodydamas kelią prikrautam kroviniui autobusiukui, vėl grįžo prie ligoninės palatos sukeltų apmąstymų.

Nesielgia jis neteisingai, tik jo elgesys kertasi su Ukrainos ligomis, nuo kurių ji anksčiau ar vėliau turės pasveikti ir pasiskiepyti, kad jos negrižtų. Jis nevažiuoja stovėti Maidane, nes jaustųsi kaip išsišokėlis iš Vakarų. Verčiau namie rodys, kaip galima susiręsti gyvenimą. Dirbti protėvių paliktą ir po bolševikų vėl prieinamą žemę, patogiai susitvarkyti trobą, maitintis savo rankų darbu, o ne iš kyšių voratinklio. Jei taip elgsis dauguma ukrainiečių, Maidano nereikės. Jei nesielgs, jokie Maidano protrūčiai negelbės.